

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Η ΚΥΡΑ-ΡΙΓΑΝΗ

(Παράδοσις τῶν Ἐλληνεφώνων Βαλαάδων τῆς Μακεδονίας)

Ἄπαντα στὰ Ξερά Βουνά, καὶ στὰ πυρωμένα ἀπὸ τὸν ἥλιο τὰ λιθάρια, ζούσες ἡ Κυρά ἡ Ρίγανη, μαζὶ μὲ τὴν Μάρα τὴν Θυμάρων, τὸν Μπαρμπάτα-Μάραθο, μὲ τὰ πράσινα μαλλιά καὶ τὰ πολλὰ τὰ γένεια, τὸν ὑπέρει τοὺς τὸν Θρόμπυτη, ποὺ μάζευες ἐλήης καὶ βόσκαις τὰ πρόβατα καὶ ἔφερεν ἔνα γάλα ποὺ μοσχοβολίσσε, μὲ τὴν μικρὴ τὴν κοπελλίτσα τοὺς τὴν Γαλατοῖδα τὴν Ζαχώ, μὲ τὶς κόκκινες τὶς φούντες, καὶ τὴν χοντρὴν Πικραγγούρια, ποὺ ἔβγανε κάθε πρωὶ καὶ βόσκαις τὰ χοντρὰ καὶ στρομμπούλα πικράγγορυρά της.

Ἡ ἑρημαὶ ἡταν ἡσυχη. Κανεὶς δὲν διάβανε καὶ πέρα καὶ καμπά χελεύει, ποὺ ἔρχοταν, τρὶς ἐφερεις μαντάτα καὶ ἄγγελματα ἀπὸ τὸν Κάτω Κάμπο, ποὺ ἡ δύνθυμες τουσινίδες ἔβασιλεναν.

Ἄλλα καὶ ποιὸν είχαν νό φοιτηθοῦν ἔκει!

Ὁ Δραγάτης ὁ Ξηράγκαθος, καὶ ὁ Πάληρυρας ὁ Γέρο-Κλέφτης, φύλαγαν τὰ βουνά.

Ἡ Κυρά-Ρίγανη θυμόταν τὶς γιορτές ποὺ πέρασαν διαν πανγυρίζεις οἱ «σφαλμοί», μὲ τὰ κίτρινα λουλούδια κουστούμια τοὺς, ποὺ λάμπανε στὸν ζεστὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριού καὶ ἀνάβανε φωτείς, ἡ παπαρούνες, καὶ φορούσανταν χρυσοκίτινες καὶ βιστινίνες φοῖντες τὰ ξεράγκαθα καὶ μοσχοβολίσσεν τὰ φασκόμηλα καὶ θροούσαν, ἔνα θρόσιονα χαρᾶς τὰ ἄγνια χορτάρια.

Ἔτιν ἡ γιορτὴ τοῦ Ἀϊ-Γιαννιοῦ, ποὺ γιορτάζει τῆς γῆς καὶ τοῦ βουνοῦ ὁ πράσινος ἡλιοφοργμένος κόσμος.

Τὴν νύχτα ἔκεινη ὁ Ἀϊ-Γιαννης κατεβαίνει στὴν γῆ, καὶ ὀχινει βάλσαμα καὶ μυραδίες, καὶ μυστικά «γιατέριματα» καὶ χάρες καὶ δυνάμεις στὴν ἔρημη καὶ τὴν ἀπόμερη χλωρίδα.

Καὶ τότε δῆλα φορούν τὰ πεύκα καλά λουλούδια τοὺς.

Ἡ Ρηγανούλα πέρνει τὴν καυσερή της μυρωδιά, ποὺ εἶναι δῆλο νοστιμάδι, ἡ Μάρα ἡ Θυμάρων, μοσχοβολάει διὰ τὸν θρόη, ὁ Γέρω-Μάραθος, πέρνει τὴν δύναμη γιὰ νὰ γιατρεῖ πονεμένα μάτια, ὁ Θρούμπης γίνεται τὸ στόλισμα τῆς καλογορῆς ἐληῆς, ὁ ἀγριοδιόσμος καὶ ἡ μέντα περνούν «ἀντιψύχη» γιὰ τοὺς ἀρρώστους, ὁ φασόκηλος γίνεται μαλακτικός, ὁ σφλόμος γεμίζει τὶς φίλες τοὺς, ἀπὸ χυμούς, ποὺ γιατρεύουντες κάθε πληγή καὶ κάθε πανύδι, καὶ ἡ παπαρούνες ἀνάβουντες κόκκινες φωτείς, δῶς οἱ ἀνθρωποι στὶς χώρες, καὶ πηδούντες ἀπὸ πάνω τους καὶ χαίρονται καὶ παίζουν ἡ πλουμιστές ἡ πεταλούνες, ἡ μάκρυπόδαρες ἀκριδες, τὰ «κατσίδια» τοῦ βουνοῦ καὶ τὰ «ξούνσυλα» ποὺ κρύβονται τὶς μάλλες μέρες στὰ λιθάρια, τὰ «ξούμπερα» καὶ τὰ μαμρούδια.

Ἐτσι περνοῦσαν ἡ γιορτές, ὡς ποὺ ἔρχόταν ὁ κακὸς χειμῶνας, καὶ δῆλα αὐτὰ τρυπώνανε, γιὰ νὰ ξανάβηγοντε τὸ καλοκαίρι.

Μά μὰ χρονιαὶ πλάκωσε πολὺ κακό, ἀπιστοὶ ηρθαν στὴ χώρα, πάσαν δῆλες τὶς «φοργίες», τὰ «δερεβένια», τὰ βουνά καὶ δὲν πέρασεν ὁ Ἀϊ-Γιαννης.

Τὰ ἀγριολούλουδα καὶ τὰ βοτανικά τοιμάσθηκαν, ἀλλὰ δὲν γιατρασαν διόλου. Περάσαντε κι' ἀλλες τέτοιες χρονές χωρίς νάρθη καὶ τότε ἀπόφασίσανε νὰ πάνε νά τὸν ήρούνε...

Είλαν στὶς πεταλούδες στὴν ἀρχή, μὰ πυρκαγιές μεγάλες γινόντουσαν στὸν κάμπο καὶ θὰ τοὺς κατίγαν τὰ φερά.

Κίνησε ἡ παπαρούνα, μὲ τὴν ζέστη τὴν μαγάλη, τὸν μάδηση καὶ γύρους γυμνή καὶ μαυροκούρεμένη.

Είλε νὰ πάῃ ἡ πικραγγούρια, μὰ σκάσανε ἀπὸ τὴν ζέστη τὰ τὰ χορδούλια καὶ στρουμπούλα πικραγγούρακια τὶς καὶ τινάχτηκαν ψηλά.

Κίνησε ἡ Μάρα ἡ Θυμάρων, μὲ κόκκινα κεφαλία, παρ' ὅλην νὰ τὴν βίβλουν στὴ φωτιά, γιὰ νὰ φέσουν τὸ φαι τοὺς.

Πῆγε ὁ σφλόμος ὁ καμαρωτός, καὶ τὸν ἐμάδησαν γιὰ νὰ χτυπούντε τ' ἄλογά τους.

Ἀποφάσισε νὰ πάῃ καὶ ἡ Ρίγανη.

Ο Μπάρμπατα-Κοτρῶνας ποὺ τὴν φύλαγε τῆς δώρησε τὴν ἀντοχή, ὁ ἀλατὸς τῆς σκλήρωσε τὸ ξύλο, καὶ ὁ ἥλιος τῆς ἔδωσε ψημένη, ἡλιοψημένη.

δύναμι καὶ μυρωδιά.

Νύχτα περιπατοῦσε τὴν ήμέρα ἐκρυβότανε, μέσα στὰ κοτρώνια καὶ τὰ σφαλαχτιά τὰ πυκνά. Μιὰ νύχτα ἔνα πουλάκι πληγωμένο ἦσθε καὶ κρύπτηκε στὸ καταφύγιο τῆς.

Τὸ ωάτησε μηπως καὶ εἶδε τὸ «Ἀϊ-Γιάννη», τὸν προστάτη τῶν βοτανικῶν.

Καὶ ποιὸ πτηνὸ τῆς ἑξοχῆς δὲν τεῖξερε, τὸ ἄγιο τῆς ἑρημᾶς καὶ τὸν προστάτη τῶν ἄγαθῶν καὶ τῶν ληπτονημένων;

Ἀνθρωποι κακοί, ποὺ ἡρθαν μοναχά, ἡμάξαντες τὸν τόπο, χαλάσαντες ἡ κλείσαντας τὶς ἐκκλησίες καὶ οὔτε ἀμοι βγάνουν ποντικά στὰ βουνά, οὔτε καλδὲ σὸν τὸ τόπο. Τὸν «Ἀϊ-Γιάννη» δύμας τὸν εἶξερε, ἔκει κονέα στη Μοναστήρι. Η Ρηγανούλα τὸν παρακάλεσε γιὰ νὰ τὴν πάρει. Τὸν πάρει τὸν πύλαντος τὴν πληγὴ μὲ τὰ φύλλα τῆς ποὺ είχαν τὴ ζέστη τοῦ ἥλιου, καὶ τὴν κοντωνιοῦ τὴν δύναμι, τὸν ἔψησε τὸν πόνο τοῦ γιάτρεψε τὸ «γιαρά» καὶ τοῦ σταμάτησε τὸ οὖλο.

Τὴν ἀλλή τὸ πουλάκι, τὴν πῆρε στὴ μυνίσα τοῦ καὶ τὴν ἐφερε στὸ Μοναστήρι, ἐμπάδος σ.ο.ο. «Ἀγιον τὴν εἰζόνα. Τὸν Μοναστήρι ήταν ἐσημο καὶ σκιτενό. Σβισμένα τὰ κανδύλια, σφαλαγγούνδια γημάτες ἡ γωνίες καὶ σκόνη στὰ στασίδια. Τὸν ἄγιο δύμας τὸν είδε καὶ τὸν γνώσισε. «Ηλιοψημένος καὶ καλός, δύως ἔρχοτανες ἀπάνω στὰ βουνά τους. Τὰ μάργα του τὰ μάτια τὴν κυττάζειν σάν ζωντανά καὶ τὸ ἀδνατο τὸ πρόσωπο του είχε στραφεῖ ἀπόνω της, τὴν «ελάτρας τους ζητούσα.

Καὶ ἡ Ρηγανούλα ἀφοσιώθηκε στὴν ἐκκλησία κ' ἔγινε καὶ καλογορὰ του.

Ἐστειλε τὸ πουλάκι γὰρ εἰδοποιήση καὶ τ' ἀλλὰ τὰ βοτανικά καὶ ἡρθαν δῆλα, καὶ φούντωσαν στὶς ἑρημες τοῦ Μοναστηριοῦ αὐλές, καὶ θέργιεψαν μὲ τὴν εὐλογία τοῦ ἄγιου.

Ἡ Ρηγανη ἔγινε καλόγορα. Δὲν λείπει πειά, ἀπὸ κανένα μοναστήρι. Γιὰ τοῦτο καὶ τὰ παιδιά τὴν τραγουδοῦντε σήμερε :

*Ρίγανη, καλορίγανη
καλόγρα - κυρό μου,
ποὺ νοστικίζεις τὰ φυτά*

Ἐκεῖ ἦσθε κι' ἀλλη καλογρίτσα, καὶ φακὴ κι' ἔγιναν ἀχώριστες, η δύο τις.

Ο σφλόμος ἀναβε, σάν μανούλι, τὰ λιθούνδια του, κεριά στὴ χάρι τοῦ ἄγιου. Η Μάρα ἡ Θυμάρων κάθε πρωτη, βράδι, νύχτα καὶ μεσημέρι ἐθνυμάτιζε, ὁ Θρούμπης, γέρος κονφασμένος πειά, μάζευε τὶς ἐλίτες καὶ τὶς διατρούσε μοσχοβολιστὲς καὶ μαρφοματίδες, καλογρητές καλές καὶ δημοφες, ἀπαλές σάν τὸ λαδάκι, ἡ Γαλατοῖδα Ζαχώ, ἔδινε γάλα στὸν μυναστηριοῦ τὰ «φράματα» καὶ ὁ Ξεράγκαθος στὸ ποτόσακαλο, μὲ τὶς χροσές καὶ βιστινίες τον φοῦντες τὰ χαντζάρια καὶ τ' ἄγκαθια του, τὰ σελλάχια καὶ τὰ φύλλα του, ποὺ κερμάντουσαν, σαδὸν, ἐννέα καφάνας καὶ ἡ «ασφακούνιά» ἀνεβασμένες σὲ κάτι ξύλα μαρχών, καθαρίζειν τὶς σφαλαγγούδες ἀπὸ τοὺς τούχους.

Πέρασαν πάλι χρόνια ἀρκετά.

Χρόνια πολλά πού δέν μετρῶνται.

Οι παληοὶ γονικοφαῖοι τῆς χώρας καὶ τοῦ τόπου ξαναήρθανε.

Ανοίξαντες τὶς ἐκκλησίες καὶ χίναντες τὰ Μοναστήρια.

Σὰν πήγαν καὶ στὸν «Ἀγιο Γιάννη» τὸν Ρηγανη, καὶ είδαν βοτάνια καὶ ἀγροιχόρατα νά έχουν τὸ κάθε τεῖχος πειά.

Μά τὰ μαργαρίτα τους δὲν κόβιαν τὰ βοτανικά. Λυγίζαν καὶ ἐγγύλιζαν, σάν νά ήσαντες ἀπὸ χαρτονί.

Τότε ὁ ήρούμενος διέταξε νὰ γίνη ἀγροτίνα.

Καὶ τὰ βοτανικά μοσχοβολοῦσαν τόσο δυνατά, δύον τὸν πήρε στὸν πόνος διαβάθυν.

Καὶ τὸ πρώτο διετάξεν ξυπνῆσαν, βρεθῆκαν καθαρισμένες δῆλες ἡ αὐλές καὶ ἀδειανά τὰ ξύλυρα καὶ τοὺς Μοναστηριοὺς οἱ τοῖχοι. Μά μέσα στὰ κελλάρια τὰ πλατειά, στοὺς τοίχους καὶ στὰ γράφια, κρεμασμένα δῆλα τὰ βότανα τῆς γῆς, τὰ γιατρικά τοῦ κόσμου.

Καὶ στ' «Ἀϊ-Γιάννη» τὰ πόδια τὰ γυμνά, ἀψάλια μοσχοδιαστή, μὲ ξύλινασμένο τὸ κοτοάνι, σάν τὸν «Ἀγιο», εἰς τὸν ὅποιον ἀφοισθήθηκε, γεμάτη δημος μυρωδιά καὶ δύναμι, ηταν πεσμένη ἡ Ρηγανούλα. Καὶ ἀπὸ τότε αὐτὰ τὰ βότανα, ποὺ οἱ μεγάλοι τὰ περιφρονοῦνται γιὰ νὰ στολίσουν τὰ σπίτια τους μὲ «φραγκούλουδνα», τὸν μόσχο, τὸ θυμάρι, τὸν μὲ

